

מתיקא כדובשא

חידודין ופרפראות

ליקוטי גדולי אברהם - ע"י מו"ה ר' גדליה האפמאן שליט"א
לעייני אבני הרהי"ת ר' אברהם בהרהי"ת ר' משה צבני ז"ל

ונברכו בך כל משפחות האדמה (יב, ג), אדם אומר לבנו תהא כאברהם (רש"י), מדוע דווקא אב לבנו אומר זאת? באר ה'אוצר אפרים' מפי השמועה: לפעמים אבא אומר לבנו: רצוני שתלמד היטב ושתהיה תלמיד חכם. אומר הבן: אבא, למה אהיה יותר טוב ממך? הרי אתה עם הארץ - גם אני אהיה עם הארץ... אומר לו אביו: אני מברך אותך כמו אברהם אבינו, גם לאברהם היה אבא תרח, עובד אלילים, ועם כל זאת יצא ממנו אברהם... (ומתוק האור)

ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובוהב וילך אברהם למסעיו (יג, ב-ג) וברש"י בחזרותיו פרע הקפותיו. היה הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל רגיל לומר: לפיכך כתבה תורה 'ואברהם כבד מאד' לפי שבאמת כבד מאד לאדם לפרוע חובות עתיקים, היצר הרע אינו מניחו.

אם מחוש ועד שרוך נעל (יד, כג), כיון שכונתו של אברהם בדבריו הללו היתה שאינו חפץ לקחת מאומה מרכושו של מלך סדום, יש להתבונן ולהבין מדוע נקט דווקא בשתי הדוגמאות הללו - חוט ושרוך נעל? מבעו של החוט שכאשר קושרים אותו, הקשר נעשה קשר של קיימא שאינו מותר בקלות, אך מבעו של שרוך הנעל שקשרו מותר בנקל, שכן ע"י ההליכה בנעליים הקשר מתרופף. וכך רמז אברהם למלך סדום: איני נוטל ממך ממון מפני שאיני חפץ להיות עמך בקשר ובברית כלשהי, לא בקשר שהוא כחוט - קשר של קיימא, ואף לא בקשר שהוא כשרוך נעל - קשר שמבעו להתרופף לאחר זמן. (בית מודיעין)

ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם ... ויאמר לאברם (טו, יב-יג) ולא נאמר 'ויאמר ה' לאברם', כי כיוון שרמז לו כאן על הגלות בא לידי עצבות, ואין השכינה שורה מתוך עצבות. (תפארת שלמה)

גר יהיה זרעך בארץ לא להם (טו, יג) גם גויים שבעצמם יהיו "בארץ לא להם", זרים בארץ, מיעוטים נרדפים - אף הם יענו את בני ישראל. (מדרש שמואל)

ואחרי-כן יצאו ברכוש גדול (טו, יד), זו דרכו של הקב"ה הוא מקדים את הרפואה למכה. תחילה הכין רכוש גדול, ורק אז הביא עלינו את הגלות. (זוהר)

ואתה את בריתי תשמור אתה זרעך אחריו (יז, ט) שאל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע: שני פעמים "אתה" למה? אלא,

המשך בעמוד ב'

זוית ראייה

מעלת ההכרה בטעות - ע"י מו"ה ר' ישעי' וויין שליט"א

בפרשתנו, פרשת לך לך מתואר הצורך של אברהם ושרה לרדת למצרים בגין הרעב ששרר באותה עת בארץ ואת חששו של אברהם אבינו מפני המצרים שיהרגוהו ויחיו את שרה. אי לכך, מבקש אברהם משרה לומר למצריים כי אחיה הוא ולא בעלה.

ואכן, כפי שצפה אברהם כך היה, "כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה... ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה" (בראשית יב, יד, טו).

בעקבות המעשה הנפשע הביא הקב"ה נגעים גדולים על פרעה מלך מצרים ועל אנשיו. פרעה קרא לאברהם וטען כלפיו כי הונה אותו, "מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך היא. למה אמרת אחותי היא" וגו'. אברהם אבינו לא התווכח, ואפילו לא ניסה להצטדק ולהסביר את מעשיו. הוא לקח את כל אשר לו, יצא ממצרים והמשיך בדרכו חזרה לארץ כנען.

וראה דבר פלא. מעשה דומה אירע לאברהם ושרה בבואם לגרר. גם שם חשש אברהם אבינו מפני מעשיהם של תושבי המקום ואבימלך מלכם, ובשל כך נאלץ לומר להם כי שרה איננה אשתו אלא אחותו. ואכן, חששו היה מוצדק כפי שמתואר בפרשת וירא, "וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה" (בראשית כ, ב). הקב"ה בא אל אבימלך בחלום הלילה והזהירו כי הולך הוא למות. אבימלך נחרד, הוא השכים בבוקר ובא בתביעה כלפי אברהם אבינו, "מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדולה" וגו'. אך כאן, בשונה מהביקור במצרים, שם אברהם שמע את הטענות כלפיו ולא השיב, אברהם אבינו עונה ומסביר לאבימלך מדוע נאלץ לשנות מן האמת, בשל מה סיפר הוא כי שרה אחותו ואיננה אשתו, "כי אמרתי רק אין יראת א-לקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי". בנוסף, הוא אף הבהיר כי אין זה שקר של ממש משום, "וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי" וגו' (בראשית כ, יא, יב).

והדבר טעון ביאור. מדוע אצל פרעה שמע אברהם את האשמות והטענות ושתק, ואילו אצל אבימלך הוא ראה צורך להסביר את מעשיו ולהצטדק על הנהגתו זו? ולא די בכך, כפי שהתורה"ק מתארת לנו שם, אבימלך הציע לאברהם לבחור לעצמו להמשיך ולהתגורר בגרר, "הנה ארצי לפניך כטוב בעיניך שב". אברהם אף התפלל להקב"ה שירפא את אבימלך, אשתו ואמהותיו שחלו בעקבות המעשה הנורא. מה, אם כן, השוני בין שני המקרים?

ובביאור הדברים נראה לומר כי ההבדל המהותי וההתומי בין שני המקרים תלוי בתגובה של נשוא העניין. פרעה קיבל את הנגעים מהקב"ה ובחר להאשים את אברהם אבינו במה שאירע לו. הוא לא היכה על חטא ולא הצטדק על מעשיו, ואף לא ביקש סליחה על מעשיו. אך אצל אבימלך התגובה הייתה שונה לחלוטין, כפי שמתארת לנו תורה"ק, "וישכם אבימלך בבוקר ויקרא לכל עבדיו וידבר אליהם את כל הדברים

המשך בעמוד ב'

חידודין ופרפראות

המשך פעמוד א'

נכנס אל הרה"ק מרוזשין והביע את אכזבתו שלא חש את ייחודה של הארץ. אמר לו הצדיק: "יהודי עשיר חיפש חתן מעולה בעבור בתו, ולבסוף לא מצא חתן כלבבו ושידך אותה עם חייט פשוט. לפני החתונה אמר לבתו להתקטט, כדי שתמצא חן בעיני בעלה. אמרה לו בתו: בשביל החייט שלי אני יפה כמות שאני... "אף ארץ ישראל כך", סיים הצדיק. "היא מתקשטת ומתגלה במלוא הדרה לפני מי שיוודע להעריך את רום ערכה, אבל לפני אנשים חומריים - היא נראית ארץ ככל הארצות".

והיה ברכה (יב, ב) מעשה באדם אחד שהחזיק פעם בידי רבינו החתם סופר ועזר לו לעבור לצד השני של הרחוב שהיה מלא טיט ורפש. רבינו בירך אותו שיחיה מאה ועשרים שנה. וכן היה, הוא האריך ימים ושנים רבות, והגיע לזקנה מופלגת. כשהיה בערך בן מאה ושבע עשרה שנה, היה כבר כמעט גוסס, ואנשי החברא קדישא ישבו אצלו, אך הוא בכח אמונתו הטהורה התחזק בכל כוחו וגירש אותם מהבית, באמרן להם: "אין אני מוותר מהברכה של אותו צדיק אפילו יום אחד". וכן היה, שהשלים מאה ועשרים שנים בשלימות!

המאור עינים הושלך לבית האסורים. רבונו של עולם! קרא הרב בצער, על מה בא עלי כזה עונש, הרי כל חיי מציל אני את היהודים הנמצאים בבית הסוהר, איך יתכן שקרה גם לי כך? ראה ה' בצערך, ושלח אליו את אליהו הנביא. אין זה עונש, חלילה! אמר לו אליהו, שמחה גדולה יש בשמים כאשר אתה מקיים את מצות פדיון שבויים, אולם כדי שתקיים את המצוה ביתר שאת וזריזות, רצה ה' להטעים לך פעם אחת את הטעם שמרגיש האדם השבוי. לאחר שתחוש את תחושותיו של הנתון בשבי, תקיים את מצות פדיון שבויים בהתלהבות וזריזות רבה אף יותר! בדומה לכך, ארע לאברהם אבינו, מכיון שכל חייו עסק במצות הכנסת אורחים, רצה הקדוש ברוך הוא להטעימו בטעם שמרגישים עוברי דרכים, ולגרום לאברהם לחוש את תחושתו של מי שנוזקק לאכול על שולחנו של השני, לצורך כך אמר לו ה', "לך לך" להנאתך ולטובתך, שתקיים את מצות הכנסת אורחים ביתר שאת, בהנאה ובשמחה, כאשר אתה יודע ומכיר עד כמה גדולה הטובה שאתה עושה לאורחים. (נטעי אשל)

אל הארץ אשר אראך (יב, א) יהודי עשיר מרוזשין נסע לבקר בארץ ישראל. בשובו,

שצריך לקיים כל מצוה בשלימות, היינו במחשבה דיבור ומעשה, ואילו במצות מילה אי אפשר כן כי המעשה הוא בגופו של הבן, והמחשבה במוחו של האב, רק כשיגדל הילד ויכניס גם הוא את בנו לברית, ישלים אז את חלק המחשבה שהחסיר עכשיו - ונמצא שוב, הרך הנימול מהול במעשה אבל מחשבתו של התינוק, עדיין ממתנה להשלמה, כשיגדל ויכניס הוא את זרעו לברית, וכן תמיד. זה שנרמו במקרא דגן, "אתה זורעך אחריתך" בהיותכם נימולים ומלים בניכם תקיימו את המצוה בשלימות... (אמונה שלמה)

אמרי גידולי יעקב שלמה

לענין חמין, הרה"ח ר' יעקב שלמה בהרה"ח ר' שמחה בונם ז"ל צין

להנאתך ולטובתך (רש"י). איזו הנאה יכולה להיות כתוצאה מהטלטלות בדרכים? בעל המאור עינים היה עוסק רבות במצות פדיון שבויים. יהודים רבים היו חייבים לו את חייהם ואת שחרורם מבית האסורים ומהשבי אצל הגויים. פעם אחת הלשין עליו אי מי, ובעל

אזוית ראייה

המשך פעמוד א'

וכן מצינו בחז"ל (הקד') מדרש תהלים מזמור עו) (שעמדו על מעלתו הגדולה של יהודה שבינה זכה למלכות על אף שלא נולד ראשון, ולמרות ששמעון ולוי אחיו הוכיחו היטב את גבורתם בהורגם את כל יושבי העיר שכם, "דבר אחר, נודע ביהודה. מפני מה זכה למלכות? שאלה זו שאלו התלמידים לר' טרפון בצילה של שובך ביבנה, מפני מה זכה יהודה למלכות, אמר להם מפני שהודה במעשה תמר".

יזכנו השי"ת להימנות תמיד על המודים על האמת ולזכות לכל הטוב והשפע המובטח להולכים בדרך ה', אכ"ר .

בטעותו ומכיר בחטאו ניתן לקיים עימו דין ודברים, להסביר ולשתף, ואף לדור בשכנותו. לעומתו, עם האדם שתולה את כל חטאיו וחסרונותיו באחרים איננו יכולים לדון ועלינו להיפטר ממנו בהקדם האפשרי. ואכן, כך מוצאים אנו בנוסח הווידי אותו אומר היהודי בבואו לבקש את סליחתו מהקב"ה. בתחילת הווידי, שהוא עיקר הסליחות, אנו אומרים 'אשמנו'. עוד לפני הפירוט, קודם כל מודים באשמה ומקבלים עלינו את כל האחריות על מעשינו.

אחר כך אומרים 'בגדנו', ובכך מעמיקים להתבונן מהי משמעות האשמה הזו. הבגידה היא אי השמיעה בקול ה', הסטייה מלעשות את רצונו, הבגידה בברית שהקב"ה כרת איתנו - מסרנו את כוחנו לזרים, וכן הלאה והלאה על זו הדרך. אם האדם לא יכול להכיר בעצם חטאו, אם הוא איננו מודה שאשם, הוא איננו יכול להתקדם הלאה ולשנות את הרגליו הרעים .

האלה באזניהם ויראו האנשים מאד" (כ, ח). הוא מבין את הטעות שעשה ומנסה בכל דרך לכפר על מעשיו. אבימלך, וגם עבדיו לא תלו את החטא באברהם. הם נבהלו ופחדו מההשלכות של המעשה שעשו, ועל כן מצא אברהם אבינו לנכון להסביר עצמו ואת הנהגתו, משום שהוא הבחין כי אכן מצטערים הם על מעשיהם באמת ובתמים. ברור היה לו כי לא הייתה כאן כוונת זדון (לפי דרגתם הנמוכה ותפישת עולמם הירודה). עם אנשים כאלו יש מה לדבר ואיתם ניתן לנהל דו שיח. ואכן, במקום כזה ועם אנשים מהסוג הזה שמכים על חטא ומפשפשים במעשיהם יכול היה אברהם אבינו להמשיך להתגורר ולא למהר לעזובם כפי שעשה מיד לאחר אותו מעשה במצרים . נמצינו, אם כן למדים שכשאדם מודה

